

Innowacyjne praktyki związkowe w Europie Środkowej i Wschodniej

**Red. Magdalena Bernaciak, Europejski Instytut Związków Zawodowych (ETUI) i
Marta Kahancová, Środkowoeuropejski Instytut Badań nad Pracą (CELSI)**

„Nawet organizacje o ograniczonej sile i malejącej bazie członkowskiej mogą działać strategicznie – poprzez ukierunkowane i dobrze zaplanowane działania są w stanie wywierać istotny wpływ na warunki pracy i politykę społeczną.”

W literaturze naukowej ruchy pracownicze w krajach Europie Środkowej i Wschodniej (EŚW) tradycyjnie przedstawia się jako stosunkowo słabe i bierne. Od około 2005 roku coraz więcej jest jednak dowodów na mobilizację pracowników i wykorzystanie przez związki zawodowe nowych narzędzi i metod organizowania. Trendy te stały się jeszcze bardziej widoczne w czasie kryzysu, jednak nie poddano ich dotychczas systematycznej analizie.

Dążąc do zapełnienia tej luki, nowa publikacja ETUI bada innowacyjne praktyki stosowane przez związki zawodowe w 11 nowych państwach członkowskich UE. Uwzględnia ona różne formy innowacyjności związane ze zmianą struktury organizacyjnej związków, wyborem strategii oraz selekcją grupy docelowej / odbiorców. Rozdział końcowy przedstawia najważniejsze ustalenia, ocenia trwałość wprowadzanych przez związki innowacji i omawia ich wpływ na systemy stosunków pracy w poszczególnych krajach.

Najważniejsze ustalenia

- W krajach, w których związki zawodowe mają ograniczone możliwości działania, stosunkowo rzadkie są ich spektakularne sukcesy świadczące o „odrodzeniu” ruchu związkowego. Nawet w takich niesprzyjających warunkach związki mogą jednak wdrażać zmiany na małą skalę, które stanowią trafną odpowiedź na bieżące wyzwania.
- Związki zawodowe w EŚW podejmują wiele innowacyjnych inicjatyw, takich jak możliwość anonimowego członkostwa w związku czy programy wzajemnej pomocy finansowej. Otwierają się też na osoby spoza tradycyjnego kręgu zainteresowań ruchów pracowniczych i podejmują negocjacje w imieniu pracowników o nietypowym statusie zatrudnienia.
- Innowacyjne praktyki związkowe w krajach EŚW stanowią w głównej mierze odpowiedź na wprowadzane przez rządy ograniczenia jednostkowych i zbiorowych praw pracowniczych, spadek poziomu uzwiązkowienia towarzyszący niepowodzeniu tradycyjnych narzędzi związkowych oraz pojawienie się nowych form zatrudnienia. Ważną rolę odgrywa również proaktywne działanie związków.
- Pomimo niewątpliwych różnic w warunkach socjoekonomicznych pomiędzy poszczególnymi krajami, formy innowacji związkowych są bardzo podobne w

Europejski Instytut Związków
Zawodowych, 2017
Książka
244 strony

www.etui.org/Publications

Elisa Bruno
ebruno@etui.org
etui@etui.org
+ 32 (0)2 224 05 70
5 bd du Roi Albert II
1210 Bruksela
www.etui.org

Zamów na stronie: www.etui.org >
Publications

- całym regionie. We wszystkich badanych krajach związki zawodowe biorą udział w masowych demonstracjach i kampaniach oraz korzystają z narzędzi demokracji bezpośredniej jako sposobu na dotarcie do szerszego grona odbiorców i zmobilizowanie jak największej liczby osób.
- Rozwiązując problemy na rynku pracy, partnerzy społeczni w EŚW coraz częściej wybierają rozwiązania legislacyjne, co może jeszcze bardziej osłabić negocjacje zbiorowe jako rodzaj uregulowań w dziedzinie zatrudnienia.
- Innowacyjne praktyki związkowe napotykać na istotne ograniczenia. Często przybierają formę „najlepszych praktyk”, stosowanych na marginesie ugruntowanych działań propracowniczych. Ponadto istnieje ryzyko „projektyzacji”, czyli nadmiernego uzależnienia nowatorskich inicjatyw od środków projektowych lub od zaangażowania podmiotów zewnętrznych. Dotyczy to przykładowo Bałtyckiej Akademii Organizowania, działającej w Estonii i innych krajach bałtyckich, a także Biura Migracyjnego w Słowenii.
- Pomimo powyższych ograniczeń innowacje związkowe w nowych państwach członkowskich UE mogą stanowić inspirację dla organizacji pracowniczych w innych krajach Wspólnoty. W rzeczywistości pokryzysowej, którą charakteryzują cięcia wydatków i rosnąca niepewność zatrudnienia, doświadczenia z regionu, w którym obrona podstawowych praw pracowniczych stanowiła duże wyzwanie na długo przed pogorszeniem koniunktury, są szczególnie pouczające.

Najważniejsze dane

Tabela 1. Przykłady innowacyjnych praktyk związkowych w EŚW

Obszar innowacji	Przykłady	Kraje
Struktura organizacyjna	Program anonimowego członkostwa	Czechy, Litwa
	Tworzenie nowych związków zawodowych i grup reprezentujących pracowników	Słowacja, Węgry, Czechy, Polska
	Poprawa koordynacji między konfederacjami związkowymi i/lub tworzenie centrów koordynujących działania związków zawodowych	Litwa, Polska
Strategia	Szeroko zakrojone działania w zakresie organizowania	Estonia
	Elektroniczna, interaktywna strona internetowa / interaktywne platformy związkowe z dostępem do intranetu dla członków i członkiń związków	Bułgaria, Rumunia
	Nowe formy protestu: kampanie, w których na szali stawiana jest rezygnacja z pracy, wykorzystanie narzędzi PR i mediów społecznościowych	Słowacja, Węgry, Czechy
	Konkursy wiedzy i szkolenia z zakresu prawa pracy i BHP dla uczniów szkół ponadpodstawowych	Łotwa, Bułgaria
	Wykorzystanie narzędzi demokracji bezpośredniej: inicjowanie referendów na tematy społeczne połączone z gromadzeniem podpisów	Chorwacja, Rumunia, Polska
Grupa docelowa	Działania w zakresie organizowania i oferowanie różnorodnych usług wśród nieuprzywilejowanych grup społecznych (imigrantów, ludzi młodych i prekariuszy)	Słowenia, Węgry
	Lobbowanie na rzecz bardziej surowych regulacji dotyczących pracy tymczasowej	Czechy, Słowacja, Polska
	Działania rekrutacyjne w sektorach, w których związki zawodowe nie są aktywne (branża informatyczna, utylizacja odpadów, usługi ochroniarskie)	Rumunia, Chorwacja, Polska

Powiązane publikacje:

Rough waters: European trade unions in a time of crises

Steffen Lehndorff, Heiner Dribbusch i Thorsten Schulten
ETUI, 2017
316 stron

Benchmarking Working Europe 2017

ETUI, ETUC 2017
76 stron

Balancing protection and investment: structural reforms in five countries

Chiara Agostini, Valentina Lisi, David Natali i Sebastiano Sabato
ETUI, 2017
141 stron

Labour market segmentation and the EU reform agenda: developing alternatives to the mainstream

Jill Rubery i Agnieszka Piasna
ETUI, 2016
30 stron

Unemployment, internal devaluation and labour market deregulation in Europe

Martin Myant, Sotiria Theodoropoulou, Agnieszka Piasna
ETUI, 2016
257 stron

